

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Н. Я. ПІТЕЛЬ, кандидат економічних наук
І. М. НОВАК, доктор економічних наук
Уманський національний університет садівництва

У статті досліджуються теоретичні засади організації управління екологічно орієнтованим виробництвом. Проаналізовано траєкторію фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища в Україні. Встановлено, що екологічно орієнтована діяльність забезпечує дотримання підприємствами соціально-економічних інтересів за умови раціонального використання природних ресурсів та мінімізації впливу на навколишнє середовище. При цьому досягається стійкий економічний ріст і стабільне покращення фінансово-економічних показників. Досліджено об'єктивну необхідність впровадження, основні риси й умови функціонування екологічного менеджменту. Обґрунтовано комплекс заходів для ефективної організації управління екологічно орієнтованим виробництвом.

Ключові слова: управління, екологічний менеджмент, екологізація управління, екологічно орієнтоване виробництво

Постановка проблеми. В умовах глобалізаційних змін пріоритетами сталого розвитку України є формування сучасної національної економіки на засадах досягнення стійкої рівноваги та гармонійної взаємодії економічного, соціального й екологічного складників розвитку, які базуються на впровадженні екологічно збалансованої системи природокористування, орієнтовані на екологічну безпеку виробництва і збереження природних екосистем.

Нинішня економічно й екологічно складна ситуація в Україні актуалізує дослідження проблем організації управління екологічно орієнтованим виробництвом вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності. Ситуацію ускладнюють неефективне і нераціональне використання ресурсів, неконтрольоване забруднення навколишнього природного середовища промисловими відходами і викидами шкідливих речовин. Тому формування екологічно орієнтованої політики виробничо-господарської діяльності підприємств вигідне і на макрорівні, оскільки дозволить стабілізувати екологічну ситуацію в країні та поліпшити стан навколишнього середовища, і на мікрорівні – забезпечить раціоналізацію використання ресурсів і мінімізує витрати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика управління екологічно орієнтованим виробництвом тривалий час досліджується вченими.

Є численні наукові праці, присвячені вивченню теоретичних засад і прикладних проблем та концептуальних складових екологічного менеджменту. Зокрема, Ю. Білявська [1] аналізує нормативно-правове забезпечення екологічного менеджменту, А. Сагірова [3] – вплив системи екологічного управління на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, М. Dubravská, М. Marchevská, Р. Vašaničová, R. Kotulič [4] аналізують зв'язок між корпоративною соціальною відповідальністю і системою екологічного менеджменту, Л. Костирко, Р. Костирко, О. Серeda, Е. Чернодубова [5], J. Loomis, G. Helfand [6], І. Плікус [7] вивчають фінансове забезпечення екологічного управління, І. Потапюк, М. Стеценко [8] розглядають систему екологічного менеджменту як складову екологічної безпеки, Н. Шлапак [9] визначає концептуальні засади екологічного менеджменту. Проте значна частина питань, пов'язаних із особливостями організації управління екологізованою діяльністю, потребують подальших ґрунтовних наукових пошуків.

Метою даної статті є системне дослідження особливостей організації управління екологічно орієнтованим виробництвом; оцінка фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища в Україні; вивчення основних рис і умов функціонування екологічного менеджменту і на цій основі обґрунтування заходів для ефективної організації управління екологічно орієнтованим виробництвом.

Методика досліджень. Теоретико-методологічною основою проведеного дослідження були праці вітчизняних і зарубіжних науковців, провідних вчених та практиків у сфері розвитку екологічного менеджменту. Під час досліджень використано ряд загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, за допомогою статистичного і методу аналізу було визначено динаміку обсягів фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища України; метод аналізу дозволив також систематизувати об'єктивні передумови і основні риси екологічного менеджменту; узагальнення визначальних умов функціонування екологічного менеджменту вітчизняних підприємств здійснено методом синтезу; а для обґрунтування і викладу висновків та пропозицій стосовно комплексу заходів для ефективної організації управління екологічно орієнтованим виробництвом використано абстрактно-логічний метод.

Результати дослідження. Впродовж тривалого часу вітчизняні підприємства не приділяють належної уваги запровадженню екологічної політики і системи екологічного менеджменту у практичну діяльність. Зазвичай вони мають більш пріоритетним завданням максимізацію прибутку в короткостроковому періоді і не оцінюють позитивної перспективи від екологізації бізнес-процесів і стратегій подальшого розвитку у довгостроковому періоді через підвищення конкурентоспроможності та формування сприятливого іміджу в суспільстві. Разом з тим, реалізація екологічної політики є своєрідним «засобом екологічної модернізації, оскільки дозволить українським виробництвам підвищити ефективність роботи з охорони навколишнього середовища, дівіше планувати природоохоронні

заходи, контролювати дотримання вимог природоохоронного законодавства, знизити ймовірність виникнення аварійних ситуацій» [1, с. 104]. Тому формування і розвиток екологічного управління в практиці роботи вітчизняних підприємств, навіть за відсутності державного фінансування, дозволяє зменшувати забруднення навколишнього середовища, а це вигідно для населення, суб'єктів підприємницької діяльності, регіонів, країни загалом.

Подвійне значення екологічно орієнтованої підприємницької діяльності проявляється також у тому, що це – визначальний чинник і складовий елемент, що значною мірою формує екологічний імідж країни. Проте розуміння і підтримка екологічно орієнтованого виробництва в країні її населенням, як потенційними споживачами продукції і послуг, залежить від суспільної свідомості та сприйняття екологізації життя і діяльності. У зазначеному контексті нами проаналізовано обсяги фінансування в Україні заходів з охорони навколишнього природного середовища (рис. 1).

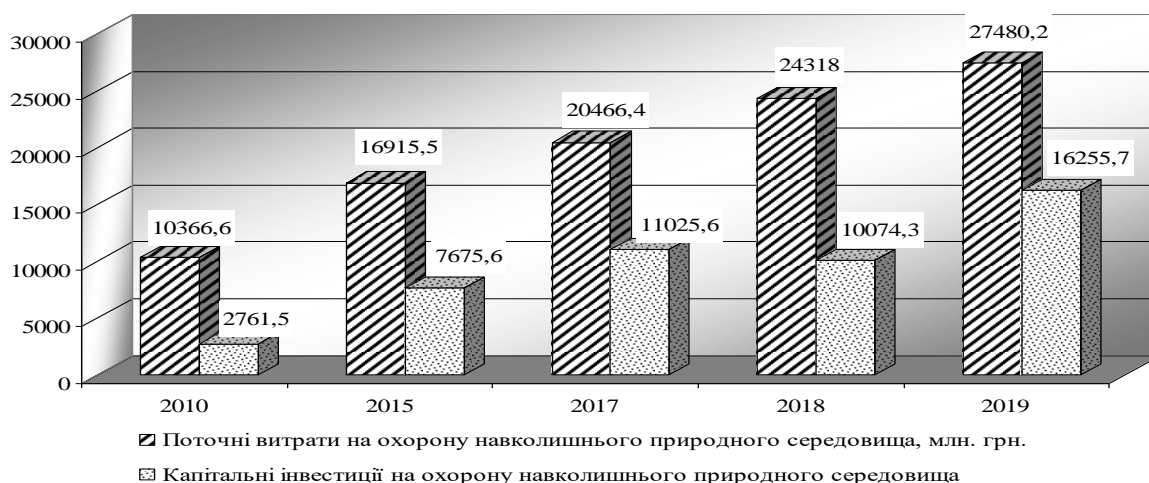

Рис. 1. Динаміка обсягів фінансування охорони навколишнього природного середовища в Україні, у фактичних цінах, млн.грн*

*Примітка: * – систематизовано і побудовано за даними Державної служби статистики України [2, с. 169, 172]*

За період із 2010 по 2019 рр. в Україні спостерігається загалом позитивна траєкторія фінансування екологічно орієнтованої діяльності. Зокрема, сукупні витрати на охорону навколишнього природного середовища зросли із 13,1 млрд. грн. у 2010 р. до 43,7 млрд. грн. у 2019 р., або більше ніж у 3,3 раза. При цьому поточні витрати збільшились майже в 2,7 раза (із 10,4 до 27,5 млрд. грн.), а капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища – майже у 5,9 раза (із 2,8 до 16,3 млрд. грн.). Проте у структурі витрат за джерелами фінансування у 2019 році левову частку (79,1 %) становлять власні кошти підприємств та організацій, тоді як за кошти державного та місцевих бюджетів було профінансовано лише 2,3 % витрат [2, с. 173].

Аналіз витрат за видами та напрямками природоохоронних заходів в Україні у 2019 році (табл. 1) засвідчує, що найбільші обсяги фінансування було

використано на поводження з відходами – 36,54 %, очищення зворотних вод – 28,87 %, охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату – 16,56 %.

Табл. 1. Витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами та напрямками витрат природоохоронних заходів в Україні, 2019 р. у фактичних цінах, млн.грн

Напрями витрат	Витрати, усього	Питома вага, %	У тому числі			
			усього	капітальні інвестиції		поточні витрати
				в очищення	в інтегровані технології	
Разом	43735,9	100	16255,7	11284,9	4597,6	27480,2
Охорона атмосферного повітря і проблеми зміни клімату	7240,7	16,56	4276,8	3672,1	583,6	2963,9
Очищення зворотних вод	12626,6	28,87	1753,9	1465,1	282,4	10872,7
Поводження з відходами	15981,4	36,54	5754,3	5723,7	28,9	10227,1
Захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	3305,8	7,56	1721,9	247,4	1394,4	1583,9
Зниження шумового і вібраційного впливу	36,1	0,08	6,9	2,0	4,2	29,2
Збереження біорізноманіття і середовища існування	1171,1	2,68	211,6	–	–	959,5
Радіаційна безпека	2709,8	6,20	2479,1	174,6	2304,1	230,7
Науково-дослідні роботи	127,0	0,29	10,0	–	–	117,0
Інші види	537,4	1,23	41,2	–	–	496,2

*Примітка: * систематизовано і побудовано за даними Державної служби статистики України [2, с. 175-178]*

Решта напрямів витрат природоохоронних заходів займали незначну частку в структурі – менше 10 %. Зокрема, на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод було витрачено 7,56 % від загального обсягу фінансування, радіаційну безпеку – 6,20 %, збереження біорізноманіття і середовища існування – 2,68 %, науково-дослідні роботи – менше 1 %.

Підсумовуючи відзначимо, що незважаючи на загально позитивну динаміку збільшення обсягів фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища в Україні, вони здійснюються, в основному, власними ресурсами підприємств і спрямовуються не на капітальне інвестування запровадження у виробництво інтегрованих екологічнобезпечних і

ресурсозберігаючих технологій та очищення й переробку відходів, а на поточні витрати з підтримки роботи природоохоронного обладнання й устаткування. Тобто проблеми розвитку екологізації підприємницької діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання це не вирішує.

За таких умов постає проблема радикальної перебудови відносин між державними інституціями, виробничими підприємствами і навколишнім середовищем. Адже глобальне покращення стану навколишнього природного середовища може бути досягнуто лише завдяки комплексній співпраці між державою й економічними суб'єктами за підтримки суспільства. Оптимізувати природокористування в країні можна створенням досконалішої системи управління і запровадженням нових ефективних ресурсощадливих технологій. А застосування лише жорстких адміністративних методів і санкцій не може у повному обсязі позитивно впливати на екологічну ситуацію. Необхідна ініціативна результативна діяльність суб'єктів господарювання із запровадження й розвитку екологізованого виробництва.

На загальнодержавному рівні потрібно розробити такий економіко-правовий механізм в екологічній сфері, який спонукатиме вітчизняні підприємства дотримуватись екологічних стандартів. В його основі мають бути дієві економіко-правові засоби для врегулювання взаємовигідних еколого-економічних відносин, спрямованих на досягнення пріоритетних цілей екологічної політики суб'єктів підприємництва. Такий механізм має включати економічно обґрунтовані розрахунки, збори, платежі, виплати, які формуватимуть бюджетне й позабюджетне фінансування природоохоронних заходів для розвитку екологічно безпечного виробництва й ефективного використання природних ресурсів.

Джерелами формування системи екологічного фінансування можуть бути [3, с. 128]: плата за погіршення якості природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища чи платежі за спільне користування ресурсами; страхові платежі; грошові стягнення; стимули-пільги при оподаткуванні; короткострокові та довгострокові платежі; підвищення норм амортизації основних виробничих природоохоронних фондів; застава природних ресурсів. Акумуляовані кошти можуть бути застосовані для реалізації державної екологічної політики. Проте переважна їх частина повинна бути задіяна в організаційно-економічному механізмі підвищення ефективності управління екологічною безпекою на рівні підприємства.

Впровадження екологічного менеджменту переорієнтовує систему управління підприємства, незалежно від галузі, розмірів і стратегічних пріоритетів на реалізацію соціально відповідальної й екологічно орієнтованої виробничо-господарської діяльності. Тому організація управління на засадах екологізації підприємництва повинна розглядатися з позицій отримання економічних переваг як у коротко-, так і у довгостроковому періодах.

Дослідження науковців демонструють наявність статистично значимого взаємозв'язку між корпоративною соціальною відповідальністю і системою

екологічного менеджменту та їх позитивним впливом на економічні результати виробничо-господарської діяльності підприємств [4].

Впровадження ефективних методів екологічного менеджменту сприятливо впливає на формування передумов із посилення конкурентоспроможності і нарощування фінансового потенціалу для подальшого сталого розвитку підприємств та організацій за рахунок: покращення іміджу і посилення ринкової позиції через впровадження заходів з охорони навколишнього середовища і доведення екологічної інформації до населення; досягнення виробничих і фінансових переваг, поліпшення екологічних показників господарювання; зменшення негативного впливу підприємства на навколишнє природне середовище; управління процесами розробки, виробництва, розподілу, споживання й утилізації продукції, що можуть негативно впливати на навколишнє середовище [5, с. 90].

Необхідною умовою стійкого розвитку сучасних вітчизняних підприємств є екологізація виробництва, яка передбачає використання екологічно безпечних технологій і обмеження ресурсомісткості. Це мінімізує негативний вплив на навколишнє середовище й екологічні ризики. Дотримання у процесі виробничо-господарської діяльності законодавчо закріплених правових, економічних, соціально-психологічних, технічних та екологічних вимог потребує формування на підприємстві системи менеджменту, яка адмініструватиме екологічно орієнтовані роботи і на неї буде покладена відповідальність за їх результати. Дієвість такої системи екологічного менеджменту забезпечує виконання наступних умов [6]:

- формування єдиної екологічної політики, стратегії та цільової програми;
- наявність у керівництва відповідної кваліфікації і досвіду роботи;
- розробка і впровадження єдиних процесів і методів для належного виконання екологічно орієнтованої цільової програми;
- чітке осмислення співробітниками підприємства своїх завдань, обов'язків і прав у процесі роботи;
- створення засобів і умов для виконання цільової програми і забезпечення виробничого процесу.

Екологічно орієнтована діяльність сприяє дотриманню суб'єктами господарювання соціально-економічних інтересів за умови раціонального використання і збереження природних ресурсів та мінімізації антропогенного впливу на навколишнє середовище. При цьому досягається стійкий економічний ріст і стабільне покращення фінансово-економічних показників виробничо-господарської та комерційної діяльності. Таке трактування екологічно орієнтованої діяльності демонструє взаємозв'язок економічних інтересів території щодо захисту навколишнього природного середовища й мінімізації негативного впливу з інтересами підприємства щодо підвищення ефективності і прибутковості [7].

Впровадження ефективної системи екологічного менеджменту забезпечує суб'єктам господарювання суттєві переваги:

- постійне зменшення виробничих витрат, раціональне використання всіх

видів ресурсів, сировини, енергії;

- налагодження діяльності відповідно до норм і вимог чинного природоохоронного законодавства;
- підвищення інвестиційної привабливості і нові можливості для визнання на вітчизняному та міжнародному ринках;
- посилення конкурентних позицій на національному і світовому ринках;
- формування сприятливого іміджу у населення і громадськості;
- додаткові можливості запобігання аваріям чи надзвичайним екологічним ситуаціям, які можуть привести до фінансових втрат підприємства і забруднення навколишнього середовища;
- зниження негативного впливу на навколишнє природне середовище за рахунок більш ефективного менеджменту та мотивації [8, с. 414–415].

Для досягнення означених переваг система управління екологічно орієнтованим виробництвом повинна бути органічно вбудована в стратегію управління суб'єктом господарювання. Така стратегія – це цілісний комплекс інструментів, заходів, підходів і концепцій управління для запровадження інноваційних технологій і розвитку виробництва, побудованого на формуванні прогресивних елементів суспільної свідомості й інтеграції людини та природи.

Визначальним пріоритетом екологічного виробництва є цільова орієнтація на фактори інтеграції й гармонізації взаємовідносин людини з навколишнім природним середовищем. В цьому контексті основними рисами екологічного виробництва є наступні [9, с. 60–61]: диверсифікація виробничих процесів за критерієм безвідходності; розвинута наукова компонента виробництва, що дозволяє запроваджувати екологічно сприятливі і безпечні технології; екологічне середовище ринку, адже головним фактором економічного успіху виступає екологічність продукції; екологічна культура персоналу, побудована на освіченості, способі життя, менталітеті населення; екологічна якість як визначальний фактор економічного розвитку. Збалансоване поєднання основних ознак екологічно орієнтованого управління забезпечує екологічний менеджмент – це система управління, що враховує особливості екологічного виробництва і відповідає його потребам.

Ефективна організація управління екологічно орієнтованим виробництвом суб'єкта господарювання передбачає системну реалізацію комплексу заходів:

1. Розробку і забезпечення подальшого розвитку екологічної політики і в її контексті – перспективну стратегію підприємства.
2. Аналіз і виконання вимог та норм екологічного законодавства (як вітчизняного, так і міжнародного).
3. Формування відповідної організаційної структури екологічного управління.
4. Окреслення екологічних аспектів діяльності підприємства, вимінювання й аналіз показників функціонування системи екологічного менеджменту.
5. Комплексна розробка екологічних програм для планування і фінансування екологічних заходів.
6. Формалізація процедури здійснення екологічно небезпечних процесів.

7. Навчання і постійна перепідготовка персоналу для оперативного ознайомлення із процедурами системи, зокрема, інноваційними.

8. Організація оперативного обміну інформацією між окремими підрозділами підприємства, державними органами і установами та іншими організаціями.

9. Організація документообігу в системі управління для підтримання його актуальності, оперативності, належного відображення, тощо.

10. Розробка стандартних процедур реагування на надзвичайні екологічні ситуації та ознайомлення з ними персоналу.

11. Моніторинг відхилень в системі екологічного управління та підготовка коригувальних і запобіжних дій.

12. Облік і реєстрація екологічних ознак та різноманітних даних для системи управління.

13. Системний екологічний аудит і аналіз показників керівництвом і провідними фахівцями.

14. Постійне удосконалення і розвиток системи екологічного менеджменту.

Комплексна реалізація цих заходів дозволить організувати і забезпечити ефективну роботу суб'єктів господарювання на засадах екологічно орієнтованого управління виробництвом, при якому буде досягнуто оптимального співвідношення між екологічними та економічними показниками.

Висновки. Глобальне покращення стану навколишнього природного середовища може бути досягнуто лише завдяки комплексній співпраці між державою й економічними суб'єктами за підтримки суспільства. Оптимізувати природокористування можна запровадженням ефективних ресурсощадливих технологій і більш досконалою системою управління.

Екологічно орієнтована діяльність забезпечує дотримання суб'єктами господарювання соціально-економічних інтересів за умови раціонального використання і збереження природних ресурсів та мінімізації антропогенного впливу на навколишнє середовище. При цьому досягається стійкий економічний ріст і стабільне покращення фінансово-економічних показників виробничо-господарської та комерційної діяльності.

Система управління екологічно орієнтованим виробництвом повинна бути органічно вбудована в перспективну стратегію управління підприємством. Така стратегія – це цілісний комплекс інструментів, заходів, підходів і концепцій управління для запровадження інноваційних технологій і розвитку виробництва, побудованого на формуванні суспільної свідомості й інтеграції людини та природи. Визначальним пріоритетом екологічного виробництва є цільова орієнтація на інтеграцію і гармонізацію взаємовідносин людини з навколишнім природним середовищем.

Нами обґрунтовано комплекс заходів для ефективної організації управління екологічно орієнтованим виробництвом підприємств. Системна їх реалізація дозволить організувати і забезпечити ефективну діяльність, за якої

буде досягнуто оптимальне співвідношення екологічних та економічних показників.

Подальші дослідження варто спрямувати на удосконалення державної політики в сфері екологічного менеджменту, розробку системи державної підтримки та стимулювання екологічного підприємництва.

Література

1. Білявська Ю. В. Екологічний менеджмент підприємства. *Економіка України*. 2016. № 4. С. 104–111.
2. Статистичний збірник «Довкілля України 2019» / Державна служба статистики України. 2020. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/Dovk_19.pdf (дата звернення 25.10.2021)
3. Сагірова А. С. Вплив системи екологічного менеджменту на підвищення конкурентоспроможності українських підприємств. *Стратегія розвитку України*. 2017. № 2. С. 125–129.
4. Dubravská M., Marchevská M., Vašaničová P., Kotulič R. Corporate Social Responsibility and Environmental Management Linkage: An Empirical Analysis of the Slovak Republic. *Sustainability*. 2020. Vol. 12. № 13. P. 5431.
5. Костирко Л., Костирко Р., Серета О., Чернодубова Е. Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах економіко-екологічних імператив. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, 2021. № 4 (39). С. 87–98.
6. Loomis J., Helfand G. *Environmental Policy Analysis for Decision Making*. Springer. 2010. 365 p.
7. Плікус І. Й. Екологічно орієнтована діяльність підприємства: фінансовий аспект проблеми. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Економічні науки. 2014. Вип. 7 (4). С. 127–130.
8. Потапюк І. П., Стеценко М. О. Система екологічного менеджменту як складова екологічної безпеки. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 3. С. 410–416.
9. Шлапак Н. С. Концепція екологічного менеджменту. URL: http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/10242/%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%8C%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B5%D1%82_p57-61.pdf?sequence=1 (дата звернення: 12.11.2021).

References

1. Bilyavska, Yu. V. (2016). Environmental management of the enterprise. *Ukraine economy*, 2016, no 4, pp. 104–111 (in Ukrainian).
2. Statistical collection «Environment of Ukraine 2019» / State Statistics Service of Ukraine. 2020. Available at http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/Dovk_19.pdf (Accessed October 25, 2021).
3. Sagirova, A. S. (2017). The impact of the environmental management system

on increasing the competitiveness of Ukrainian enterprises *Development Strategy of Ukraine*, 2017, no. 2, pp. 125–129 (in Ukrainian).

4. Dubravská, M., Marcheuská, M., Vašaničová, P., & Kotulič, R. (2020). Corporate Social Responsibility and Environmental Management Linkage: An Empirical Analysis of the Slovak Republic. *Sustainability*, 2020, no. 12, pp. 5431. <https://doi.org/10.3390/su12135431>.

5. Kostirko, L., Kostirko, R., Sereda, O., Chernodubova, E. (2021). Financial support for sustainable development of enterprises in terms of economic and environmental imperatives. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*, 2021, no. 4 (39), pp. 87–98 (in Ukrainian).

6. Loomis, J., Helfand, G. (2010). *Environmental Policy Analysis for Decision Making*. Springer. 2010. 365 p.

7. Plikus, I. Y. (2014). Ecologically oriented activity of the enterprise: financial aspect of the problem. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic sciences*, 2014, no. 7 (4), pp. 127—130 (in Ukrainian).

8. Potapyuk, I. P., Stetsenko, M. O. (2020). Environmental management system as a component of environmental safety. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2020, no. 3, pp. 410–416. (in Ukrainian).

9. Shlapak, N. S. (2021). Environmental management concept. Available at http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/10242/%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%8C%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B5%D1%82_p57-61.pdf?sequence=1 (Accessed November 12, 2021) (in Ukrainian).

Аннотация

Питель Н. А., Новак И. Н.

Организация управления экологически ориентированным производством

Статья посвящена исследованию теоретических основ организации управления экологически ориентированным производством.

Анализ финансирования мероприятий по охране окружающей среды в Украине свидетельствует о положительной траектории расходов на экологически ориентированную деятельность на протяжении 2010–2019 гг.: совокупные расходы выросли с 13 до 44 млрд. грн., или более чем в 3,3 раза. В структуре расходов преобладают собственные средства компаний (79 %), средства государственного и местных бюджетов – всего 2%.

Глобальное улучшение состояния окружающей среды может быть достигнуто только благодаря комплексному сотрудничеству между государством и предприятиями при поддержке общества. Оптимизировать природопользование можно созданием более совершенной системы управления и внедрением новых эффективных ресурсосберегающих технологий.

Экологически ориентированная деятельность обеспечивает соблюдение предприятиями социально-экономических интересов при рациональном использовании природных ресурсов и минимизации антропогенного воздействия на окружающую среду. При этом достигается устойчивый экономический рост и улучшение финансово-экономических показателей деятельности.

Система управления экологическим производством должна быть органически встроена в перспективную стратегию управления предприятием. Определяющим приоритетом экологического производства является целевая ориентация на интеграцию и гармонизацию взаимоотношений человека с окружающей средой.

Нами определен комплекс мер по эффективной организации управления экологически ориентированным производством предприятий. Среди них развитие экологической политики, соблюдение экологического законодательства, формирование организационной структуры, анализ показателей и разработка экологических программ, формализация опасных процессов, обучение персонала, документооборот, мониторинг отклонений в экологическом управлении, учет данных, экологический аудит и усовершенствование экологического менеджмента. Комплексная их реализация позволит организовать и обеспечить эффективную деятельность, при которой будет достигнуто оптимальное соотношение экологических и экономических показателей.

Ключевые слова: *управление, экологический менеджмент, экологизация управления, экологически ориентированное производство.*

Annotation

Pitel N. Y., Novak I. M.

Organization of ecologically oriented production management

The article is devoted to the research of theoretical bases of organization of management of ecologically oriented production.

The analysis of the financing of environmental protection measures in Ukraine shows a positive trajectory of expenditures on environmentally oriented activities during 2010–2019: total expenditures increased from UAH 13 to 44 billion, or more than 3.3 times. The structure of expenditures is dominated by own funds of enterprises (79 %), funds of state and local budgets – only 2 %.

Global improvement of the environment can be achieved only through comprehensive cooperation between the state and enterprises with the support of society. Nature management can be optimized by creating a more advanced management system and introducing new efficient resource-saving technologies.

Ecologically oriented activity ensures the observance by enterprises of socio-economic interests under the condition of rational use of natural resources and minimization of anthropogenic impact on the environment. At the same time, sustainable economic growth and stable improvement of financial and economic performance are achieved.

The system of environmental production management must be organically integrated into the long-term strategy of enterprise management. The defining priority of ecological production is the target orientation on integration and harmonization of human relations with the environment.

We have defined a set of measures for the effective organization of management of environmentally oriented production of enterprises. Among them are the development of environmental policy, compliance with environmental legislation, organizational structure, analysis of indicators and development of environmental programs, formalization of hazardous processes, staff training, document management, monitoring of deviations in environmental management, data

accounting, environmental audit and environmental management. Their comprehensive implementation will allow to organize and ensure effective activities that will achieve the optimal ratio of environmental and economic indicators.

Key words: *management, ecological management, greening of management, ecologically oriented production.*

УДК: 005.3:658.5

DOI 10.31395/2415-8240-2021-99-2-302-309

АЛГОРИТМ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Н. О. БЛЕНДА, доктор філософії

І. І. ЧЕРНЕГА, доктор економічних наук

Уманський національний університет садівництва

В статті досліджено теоретико-методичні основи та існуючі підходи до процесу розробки стратегії розвитку підприємства. Встановлено, що процедура розробки та реалізації стратегії розвитку є дискусійним питанням серед науковців. Запропоновано детальний та послідовний алгоритм розробки та впровадження стратегії розвитку підприємства, що охоплює всі етапи даного процесу.

Ключові слова: *стратегія підприємства, алгоритм розробки, стадії та етапи*

В складних ринкових динамічних умовах стратегічний розвиток є важливим фактором успішного функціонування підприємств. Враховуючи нестабільність середовища діяльності, підприємствам необхідно пристосовуватися до змін, причому їх стійкий розвиток в перспективі залежить від здатності прогнозувати і гнучко реагувати на умови зовнішнього оточення, утримувати і здобувати нові конкурентні переваги в боротьбі на ринках. Для цього підприємствам необхідно обрати правильну стратегію, яка б відповідала вимогам зовнішнього і можливостям внутрішнього середовища, що є досить складним та трудомістким процесом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню суті стратегії, теоретичних аспектів її розробки та втілення присвячені праці відомих західних та вітчизняних науковців, таких як: І. Ансофф, М. Альберт, М. Мескон, Х. Мінцберг, А. Томпсон, А. Дж. Стринкленд, Ф. Хедоури, О. В. Берданова, О. С. Виханский, В. М. Вакуленко, В. В. Тертичка, С. В. Оборська, З. С. Шершньова та ін. Проте, існування суттєвих розбіжностей та неоднозначності підходів до процесу розробки та впровадження стратегії підприємства потребує подальшого дослідження.

Методика досліджень. Наукові результати дослідження теоретико-методичних основ, існуючих підходів до процесу розробки та впровадження стратегії підприємства та формулювання висновків було одержано з